Віктор КОЗЛОВСЬКИЙ,

orcid.org/000-0001-7126-8205

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри германської філології та перекладу*

*Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна) vvkoz@yandex.ua*

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СЕМАНТИЧНОГО І ПРАГМАТИЧНОГО КОМПОНЕНТІВ РЕЧЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Стаття присвячена дослідженню семантичного і прагматичного компонентів речення на матеріалі сучасної німецької мови. Доведено, що в організації семантики і прагматики речення беруть участь різнопланові за формою і змістом процеси.

Організація семантичного компоненту речення ґрунтується на лінгвістичних знаннях людини, які є результатом її лінгвістичної практики. Цей компонент виявляє чітку форму вираження і визначається як сума прямих (дослівних) значень („сем“) елементів речення.

Типове речення експлікує логіко-комунікативні зв'язки між підметом (виконавцем), дією, об'єктом і констатує фрагмент картини дійсності з точки зору мовця. Логіко-комунікативну структуру семантичного компоненту речення утворюють пропозиційний, суб'єктивно-комунікативний та організаційний складові. Зміст кожної складової є результатом взаємодії прямих експліцитних значень лексичних і граматичних форм.

Прагматику речення утворюють інтенційна (цільова), ілокутивна, перлокутивна складові. Ці складові наповнені «смыслами» (те, що має «на увазі» мовець – «meaning»), засобами реалізації яких є елементи мови в ситуативному контексті. Ілокутивний потенціал речення залежно від мети мовця і контексту спрямований на виконання різних ілокутивних функцій і вираження низки ілокутивних значень. Перлокутивна складова відбиває вид і характер ефективності мовленнєвої реакції партнера. Інтерпретація інтенції мовця спрямована на визначення актомовленнєвого етапу інтенції (на це вказує зміст ілокутивної дії) і постакомовленнєвого етапу (стратегічного).

Інтерпретація складових прагматики речення здійснюється у взаємодії. Її метою є встановлення прагматичної спрямованості речення. Семантичний і прагматичний компоненти утворюють цілісний зміст речення.

Ключові слова: форма, значення / смисл, інтенція, ілокуція, перлокуція.

Viktor KOZLOVSKYI,

orcid.org/000-0001-7126-8205

*Doctor of Philological Sciences, Full Professor,
Professor at the Department of Germanic Philology and Translation
Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) vvkoz@yandex.ua*

INTERPRETATION OF SEMANTIC AND PRAGMATIC COMPONENTS OF THE SENTENCE (BASED ON THE MATERIAL OF MODERN GERMAN)

The article is devoted to the study of the semantic and pragmatic components of the sentence on the material of Modern German. Semantics and pragmatics of the sentence are proven to be constructed by diverse processes in terms of their form and content.

Organization of the semantic component of the sentence is based on the linguistic knowledge of a person stemming from his/her linguistic practice. This component is overtly expressed is defined as the sum of direct (literal) meanings („semes“) of the formal elements of the sentence.

A typical sentence explicates the logical-communicative relationship between the subject (performer), the action, the object and states a fragment of the of reality map from the speaker's perspective. The logical-communicative structure of the semantic of the sentence is formed propositional, subjective-communicative and organizational components. The content of each component is the result of the interaction of direct explicit meanings of lexical and grammatical forms.

The Pragmatics of the sentence are formed by intention (target), illocution, perlocution. These components are enriched with «meanings», which are manifested in a situational context by means of language units in a sentence. The illocutionary component of the sentence depending on the purpose of the speaker and the context can express different illocutionary meanings. The perlocutionary component reflects the type and nature of the effectiveness of the partner's

speech response. The intentions of the speaker are aimed at determining the act-speech stage of the intention (this is indicated by the content of illocutionary action) and the post-speech stage (strategic). Actual speech intention reveals the initial and final stages of speech action. Interpretation of components is done in interaction. Its purpose is to establish the pragmatic orientation (vector) of the sentence.

The semantic and pragmatic components interact with each other, forming an integral content of the sentence.

Key words: *form, value / meaning, intention, illocution, perlocution.*

Постановка проблеми. Питання дослідження семантики та прагматики речення-висловлювання (надалі – речення) привертає увагу лінгвістів актуальністю та проблемним характером (напр.: Дискурс, 2001: 140–46; Шевченко, 2017: 14–29; Серл, 1986: 277–316; Сусов, 2009; Языковая деятельность, 1984: 5–25). Актуальність зумовлена пріоритетом цих аспектів у процесі вивчення речення як одиниці мови та мовлення, проблемність – існуванням різних поглядів учених щодо предмету семантики та прагматики, різними підходами до інтерпретації понять: «значення», «зміст», «смісл» слова (граматичної форми, речення) (напр.: Бондарко, 1988; Дем'янков, 1981; Дем'янюк, 2010; Кобозева, 2000; Козловський, 2019), а також невіршеними питаннями, які пов'язані, наприклад, з подвійним характером семантики (широке / вузьке розуміння семантики), визначенням семантичної структури речення як одиниці мови і семантичної структури речення як одиниці висловлення, інтерпретацією взаємодії семантики речення і прагматики речення.

Аналіз досліджень. Ознайомлення з науковими працями дозволяють зазначити інтерес лінгвістів досліджувати семантику елемента мови у межах інших сучасних напрямів у лінгвістиці (напр.: Бондарко, 1998; Дем'янюк, 2010; Козловський, 2007; Козловський, 2019; Почепцов, 1975; Сусов, 2009). Так, на стику семантики як мовознавчої дисципліни і прагматики як дисципліни, що вивчає відношення між мовою та мовленням, спостерігається інтенсивний розвиток *семантики мовлення*, яку називають „прагмасемантикою“. Головна увага тут спрямована на дослідження «ролі мовця», яке являє собою комплекс цілей і намірів суб'єкта мовленнєвої дії. У межах прагмасемантики обговорюються значення прямого (дослівного), експліцитного, і значення прихованого, імпліцитного (Сусов, 2009: 10). Слід зазначити, що на основі результатів праць з лінгвістичної прагматики з'явилися можливості поглибленого вивчення цих аспектів речення.

Комунікативно-когнітивний аспект дослідження взаємодії семантики і прагматики ілюструє подальше вивчення питання. Увага лінгвістів спрямована на встановлення зв'язків між компонентами прагматики речення і розумовими діями мовця: у центрі інтерпретації – мовлен-

нєва поведінка мовця, вибір і застосування ним речення певної структури, семантики і прагматичного потенціалу (Воркачов, 2002; Как нарисовать портрет птицы, 2017; Козловський, 2007; Козловський, 2019; Почепцов, 1975; Языковая деятельность, 1984).

Важливим напрямом у вивченні цього питання є лінгвокультурний аспект. Він спрямований на визначення відношень: між елементами мови у реченні, конкретним семантико-прагматичним наповненням речення, його когнітивною основою і далі – на встановлення лінгвокультурної інформації (напр.: Воркачов, 2002; Козловський, 2007; Козловський, 2019; Приходько 2013; Серл, 1986; Сусов, 2009). Багатоаспектне дослідження конкретного елемента мови надає можливість визначити, що певні структурно-семантичні моделі речень на основі когнітивної природи утворення, розвитку та закріплення за конкретними сферами вживання – набули еталонного образного значення, відбивають пізнавальний досвід народу, риси його культури (Козловський 2019, с. 34–38).

Мета статті полягає в тактиці інтерпретації мовного наповнення і логіко-комунікативної структури семантичного і прагматичного компонентів речення з подальшим визначенням змісту (*Inhalt*) окремого компонента речення в цілому. Постановка цього завдання зумовлена наміром проілюструвати «індивідуальність» кожного компонента, а також зазначити їх взаємодію в організації форми та змісту (*Inhalt*) і смислу (*Sinn*) речення.

Виклад основного матеріалу. В організації речення зазначимо два аспекти. Один аспект відбиває результат відношень між формою елемента мови (слова, словосполучення, речення) та значенням (*Bedeutung*), що виражає ця форма у контексті, другий – дані, що отримані в результаті відношень між мовою (елементом мови) та людиною, яка використовує мову у певній ситуації взаємодії. Для назви першого аспекту існує термін **семантика**, для другого – **прагматика**. Наприклад, зміст речень: *Franz feiert den Geburtstag ...* (1); *Franz feiert wahrscheinlich den Geburtstag ...* (2); *Sicher feiert Franz den Geburtstag ...* (3); *Hoffentlich feiert Franz den Geburtstag ...* (4) – це вираження конкретної дії (*feiern* – святкувати), реалізація якої пов'язана з конкретним суб'єктом дії та

об'єктом (*Franz; Geburtstag* – Франц; день народження): *Franz feiert den Geburtstag ... – Франц святкує день народження ...*. Лексична форма дієслова *feiern* виражає сему «святкувати», форма *Präsens* – сему «теперішній час», форма *Indikativ* зазначає, що мовець представляє дію, яка відповідає дійсності (*reale Handlung*).

Речення експлікують логіко-комунікативні зв'язки між підметом (виконавцем), дією, об'єктом і констатують з точки зору мовця фрагмент картини дійсності. Тут названо виконавець (*Franz*) та обставини, які визначають суть ситуації, репрезентовано один і той самий стан справ, а саме ситуація: *Franz святкує день народження*. Ця ситуація існує поза формальними межами речення. У мові, однак, існують знаки (форми), які позначають складові ситуації. Для позначення загального об'єктивного змісту речення у лінгвістичній семантиці існує термін «пропозиційний зміст» («пропозиційний компонент», «пропозиція»). Кожна складова пропозиції речення має відповідну форму вираження, яка реалізує в контексті відповідне значення (*Bedeutung / Inhalt*).

Введення модальних слів *wahrscheinlich* (речення 2), *sicher* (3), *hoffentlich* (4) зумовлено наміром мовця конкретизувати ступінь вірогідності дії. Модальне слово надає лінійній пропозиційній структурі речення індивідуального вираження. Оскільки структурний зміст речення має суб'єктивну основу зародження, він може бути названий „суб'єктивно-комунікативним компонентом“.

Синтаксична структура наведених речень може бути продовжена за рахунок включення інших одиниць. Їх введення може бути зумовлено наміром мовця уточнити, наголосити або аргументувати окремі фрагменти пропозиційного та / або суб'єктивного компонентів речення, надати їм бажаного (для мовця) стилістичного забарвлення. Наприклад:

(5) *Franz würde den Geburtstag feiern, aber ...*

(6) *Franz könnte den Geburtstag feiern, wenn ...*

Форми: *würde ... , aber ...* – святкував б, однак; *könnte ... , wenn ...* – міг би святкувати, якщо ...) привносять у пропозиційний зміст речення додаткову інформацію: зазначаються протидія (речення 5) та умова, виконання якої надало б суб'єкту дії (Францу) можливість відсвяткувати день народження (6). Засобами лінійної організації пропозиційного та суб'єктивного компонентів виступають: порядок слів, граматичні форми, конструкції, лексичні або граматичні трансформації, інтонація, кореляти. Форма організації послідовності елементів мови розглядається як третій компонент

змісту (семантики) речення. Його можна назвати „організуючим“ або „регламентуючим компонентом“. Назва впливає із функції, яку виконує ця складова речення.

Отже, логіко-комунікативна структура семантичного аспекту речення складається з трьох компонентів: пропозиційного, суб'єктивно-комунікативного та організаційного. Зміст кожного компонента є результатом взаємодії прямих експліцитних значень форм: лексичних, граматичних, лексико-граматичних, які реалізують значення в умовах заданого речення.

Безпосередні зв'язки між формою (*Form*) та значенням (*Bedeutung*) елемента мови ще не дають повну інформацію, наприклад, про: мотиви та мету мовця, вид мовленнєвої дії, яку він використовує, його внутрішній стан, ставлення до власного висловлювання та партнера по спілкуванню. Ця інформація, а також інша, що пояснює вибір, вживання та правильне сприйняття конкретного елемента мови, є результатом взаємодії мовця і мови – відношень, які складають інший компонент змісту речення, а саме – **прагматичний**.

Логіко-комунікативну структуру прагматичного компоненту речення утворюють передусім складові: цільова, ілокутивна та перлокутивна. Для позначення дії, що відбувається в межах складових, вживаються відповідні терміни: «інтенція», «ілокуція», «перлокуція».

На першому, початковому, етапі мовленнєва дія виявляє себе як пропозиційний акт. Пропозиційний акт реалізує себе у виді акту референції та акту предикації. У межах референції позначаються особи та об'єкти, що беруть участь у ситуації. Акт предикації вказує на властивості осіб та об'єктів, зв'язки між ними. Наприклад, кажучи *Martin bittet die ältere Schwester, ihm ein neues Märchen zu lesen* – *Мартин просить старшу сестру прочитати йому нову казку*, ми називаємо дві особи та предмет, про який йдеться (Мартин, сестра; казка); зазначаємо зв'язки: *сестра* → *Мартин*, *старша* → *сестра*; *нова* → *казка*; прохання пов'язується з однією особою, читання – з іншою. Інформація, що знаходиться у межах акту референції та акту предикації, утворює пропозиційний зміст речення. Отже, зміст прагматичного аспекту речення починає складатися з даних, які є результатом взаємодії прямих відношень між мовною формою і значенням, що утворюють основу семантики речення. Саме на цьому етапі спостерігається взаємодія семантичного і прагматичного аспектів речення.

Якісною характеристикою мовленнєвої дії є її конкретизація. Вона здійснюється відповідно до

мети мовця та обставин, в яких вона знаходить реалізацію. На цьому етапі мовленнєва дія кваліфікується як ілокутивний акт. Ілокуція позначає, яку мовленнєву дію чинить мовець: *повідомляє* (*інформує*), *запитує*, *наказує*, *відповідає*; виражає *згоду* або *незгоду*, *стурбованість*, *радість*, *незадоволення* тощо (Дискурс, 2001: 86). Якщо на рівні пропозиційного акту ми встановлюємо такий компонент семантики речення, як запитання, то на рівні ілокутивного акту до цього компоненту змісту речення додається новий компонент, який називається ілокутивною силою, або ілокутивною функцією. Так, ілокутивною функцією фрази *Wie heißt du?* (*Як тебе звати?*) у типовому контексті є запитання (*eine Frage*), у висловлюванні *Bitte, rufe mich heute abends an!* (*Будь ласка, зателефонуй мені сьогодні ввечері!*) – прохання (*eine Bitte*), в імперативному реченні *Still gestanden!* (*Струнко!*) – команда (*ein Befehl*). Зазначимо, що про ілокутивну функцію можна говорити тільки тоді, коли речення розглядається у конкретному контексті. В ізольованому виді (поза контексту) можна говорити лише про ілокутивний потенціал речення. Так, наприклад, речення *Franz, komm mit!* (*Франц, пішли зі мною!*) може бути вжито для вираження команди, пропозиції, прохання, попередження, а також застереження.

На третьому етапі мовленнєвий акт розглядається у відповідності до його результату. Якщо пропозиція мовця після слів *Trinken wir Kaffee?* (*Вип'ємо кави?*) призведе до зміни в ситуації спілкування, насамперед, у думках, почуттях і поведінці партнера по комунікації (наприклад, партнер приймає пропозицію), ми фіксуємо перлокутивний ефект або перлокутивний акт. Він може знайти своє вираження у варіантах позитивної відповіді, наприклад, *погодженні: Ja, gerne / Mit Vergnügen / Hab' nichts dagegen ...*. Реакція партнера може бути також негативною, наприклад: *Nein, Danke. Ich beeile mich ...*

Перлокутивний ефект може бути запрограмований. У цьому плані мовець орієнтується на постійні зв'язки між синтаксичною формою речення та ціллю, з якою воно використовується в мовленні (Гулига, Натазон, 1966: 13–14). Прикладом цього можуть слугувати розповідні речення, питальні речення, окличні речення (*Aussagesätze, Fragesätze, Aufforderungssätze*). Ціль розповідного речення полягає в повідомленні, питального – у запитанні з метою, наприклад, отримання бажаної інформації; окличного речення – у намірі закликати адресата до виконання певної дії. Відповідні акти *запитання*, *повідомлення*, *оклик*, як правило, передбачають очікувані конкретні дії.

У формуванні цільових мовленнєвих дій беруть участь і мовні засоби. До таких слід, насамперед, віднести перформативне дієслово, семантика якого експлікує ілокутивну функцію висловлювання. Такі дієслова, наприклад, як *grüßen* (*вітати*), *gratulieren* (*поздоровляти*), *anklagen* (*звинувачувати*) та інші належать до дієслів говоріння. Лексичне значення таких дієслів вміщує компонент, який вказує на вид мовленнєвої дії (можливо, і на ціль мовця). Наприклад:

(7) *Ich grüße Dich* (Я вітаю тебе).

(8) *Ich gratuliere Dir* (Я поздоровляю тебе).

(9) *Ich klage dich der Fälschung an* (Я звинувачую тебе у фальсифікації).

Умовою перформативності речення є вживання ілокутивного дієслова в прямому експліцитному значенні. „Класична” форма такого речення – це коли підмет виражений 1-ою особою однини, присудок – індикативом у формі *Präsens* активного стану. Наприклад:

(10) *Ich lade Sie ein ...* – Я запрошую Вас ...

Разом з тим, можливі варіанти, наприклад: підмет може бути у 3-ій особі однини (10-а); речення мати пасивну форму, дія розуміється як майбутня (10-б); спосіб може бути умовний (10-в):

(10-а) *Herr General lädt Sie ein ...*

(10-б) *Sie werden nächste Woche eingeladen ...*

(10-в) *Ich würde Sie einladen ...*

У стандартному реченні перформативне дієслово безпосередньо вказує на дію, яку виконує особа під час мовлення. У варіантах центр змісту речення зміщується у бік форми, яка надає реченню структурно-семантичної та семантико-прагматичної індивідуальності.

Інтенція як логіко-комунікативна складова прагматики речення позначає намір, який він ставить собі за мету під час підготовки відповідного мовленнєвого кроку, а далі – його здійснення. Інтенція, як правило, виявляє себе у вигляді двох етапів. Перший етап актуалізує цільову спрямованість мовленнєвого акту і визначається як актомовленнєва інтенція, другий – передбачає досягнення головної цілі, стратегічної, і кваліфікується як постакомовленнєва інтенція. Так, наприклад, звертання офіціанта до відвідувача кав'ярні *Sie wünschen?* – *Що Ви бажаєте?* можна інтерпретувати так: показниками першого етапу слугують форма питального речення і лексико-граматичне значення дієслова *wünschen*; другого – контекст (ситуація: кав'ярня, відвідувач, офіціант) і часовий фактор (спочатку питання, а далі – прийняття замовлення і обслуговування). Разом з тим, актомовленнєва інтенція поділяється на вихідну і кінцеву. У наведеному прикладі вихідним пунктом

актомовленнєвої інтенції є акт *питання*, кінцевим – *спонукання* відвідувача. Постакомовленнєва інтенція також виявляє вихідний і кінцевий пункти. Вихідний та кінцевий пункти постакомовленнєвої інтенції фрази *Sie wünschen?* – це, відповідно, намагання дістати відповідь на запитання і далі почати обслуговувати гостя.

Висновки. В основі семантичного та прагматичного аспектів речення діють різнопланові за формою і змістом процеси.

Семантичний аспект речення ґрунтується на лінгвістичних знаннях людини, які є результатом її лінгвістичної практики; виявляє чіткі контури плану вираження. Зміст аспекту визначається як сума прямих (дослівних) значень (сем) формальних елементів речення з урахуванням даних компонентів логіко-комунікативної структури речення. Прагматичний аспект речення ґрунту-

ється на вмінні мовця правильно оперувати лінгвістичними знаннями відповідно до факторів, що зумовлюють хід спілкування. Мовець повинен знати: КОМУ, ЩО, в ЯКІЙ ситуації і ЯК оформити задумане; його партнер – бути готовим (також бути компетентним) до прийому інформації та реактивної (відповідної) дії. Елементи мови у збагаченому контексті спрямовані на вираження «сми́слів» (того, що задумано мовцем), які організують логіко-комунікативну структуру прагматики речення: інтенцію мовця, вид його мовленнєвої дії, реакцію партнера.

Семантичний і прагматичний компоненти речення виявляють «індивідуальну» тактику інтерпретації елементів мови та «індивідуальні» логіко-комунікативні чинники. У той же час обидва компоненти перебувають у взаємодії, утворюють цілісний зміст речення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К., 2004. 342 с.
2. Бондарко А. В. Стратификация семантики. Семантика языковых единиц. Т.1. Москва, 1998. 153 с.
3. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. Филологические науки. Краснодар, 2002. С. 142–149.
4. Гулыга Е. В., Натанзон М. Д. Синтаксис современного немецкого языка. М.–Л., 1966. 226 с.
5. Демьянков В. З. Прагматические основы интерпретации высказывания. Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз. 1981. Т. 40. № 4. С. 368–377.
6. Дем'янюк А. А. Лінгвістична прагматика і нові напрямки наукового опису функціонального ракурсу мови. 2010. Режим доступу: <http://studopedia.org/6-69875.html>
7. Дискурс іноземної комунікації (колективна монографія). Львів: Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. 495 с.
8. Как нарисовать портрет птицы: методология когнитивно-коммуникативного анализа языка: кол. Монография / [Бондаренко Е. В., Мартынюк А. П., Фролова И. Е., Шевченко И. С.]; под. ред. И. С. Шевченко. ХНУ имени В. Н. Каразина, 2017. 246 с.
9. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика. М., 2000. 352 с.
10. Козловський В. В. Основні етапи когнітивно-семантичного аналізу речення-висловлення (на матеріалі сучасного німецького мови). Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. № 774. Вип. 53. Харків, 2007. С. 64–66.
11. Козловський В. В. Інтерпретація речення з кон'юнктивом: структурно-семантичний, прагматичний, когнітивний, лінгвокультурний аспекти. Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Випуск 39 том 2. Одеса, 2019. С. 34–38.
12. Почепцов Г. Г. Прагматический аспект изучения предложения (к построению теории прагматического синтаксиса). Иностранные языки в школе. 1975. № 6. С. 15–25.
13. Приходько А. Н. Концепты и концептосферы. Днепропетровск, 2013. 307 с.
14. Серл Дж. Р. Что такое речевой акт? Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVII. М., 1986. С. 277–316.
15. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика. Винница, 2009. 272 с.
16. Языковая деятельность в аспекте лингвистической прагматики. М., 1984. С. 5–25.

REFERENCES

1. Batsevych F. S. Osnovy komunikatyvnoї linhvistyky [Fundamentals of Communicative Linguistics]. Kyiv, 2004, 342 p. [in Ukrainian].
2. Bondarko A. V. Stratifikacija semantiki. Semantika jazykovyh edinic [Semantics stratification. Semantics of linguistic units]. Vol.1, Moscow, 1998, 153 p. [in Russian].
3. Vorkachev S. G. Lingvokul'turologija, jazykovaja lichnost', koncept: stanovlenie antropocentricheskoj paradigmy v jazykoznanii [Cultural linguistics, linguistic personality, concept: the formation of an anthropocentric paradigm in linguistics]. Philological sciences. Krasnodar, 2002, pp. 142–149 [in Russian].
4. Gulyga E. V., Natanzon M. D. Sintaksis sovremennogo nemeckogo jazyka [Syntax of modern German]. Moscow, Leningrad, 1966, 226 p. [in Russian].
5. Dem'jankov V. Z. Pragmaticheskie osnovy interpretacii vyskazyvanija [Pragmatic Foundations of Utterance Interpretation]. News of the USSR Academy of Sciences. Series literature and languages, 1981, Vol. 40, № 4, pp. 368–377 [in Russian].

6. Dem'ianiuk A. A. Linhvistychna prahmatyka i novi napriamky naukovooho opysu funktsional'noho rakursu movy [Linguistic pragmatics and new directions of scientific description of the functional perspective of language], 2010, available at: <http://studopedia.org/6-69875.html> [in Ukrainian].
7. Dyskurs inozemnoi komunikatsii: kolektyvna monohrafiia [Discourse of foreign communication: collective monograph]. L'viv, Publishing House Lviv National University named after Ivan Franko, 2001, 495 p. [in Ukrainian].
8. Kak narisovat' portret pticy: metodologija kognitivno-kommunikativnogo analiza jazyka: kolektyvna monohrafiia [How to draw a portrait of a bird: the methodology of cognitive-communicative language analysis: collective monograph] / [Bondarenko E. V., Martynjuk A. P., Frolova I. E., Shevchenko I. S.]; edited by I. S. Shevchenko. Kharkiv National University named after V.N. Karazin, 2017. 246 p. [in Russian].
9. Kobozeva I. M. Lingvisticheskaja semantika [Linguistic semantics]. Moscow, 2000, 352 p. [in Russian].
10. Kozlovs'kyj V. V. Osnovni etapy kohnityvno-semantychnoho analizu rechennia-vyslovlennia (na materyale sovremennoho nemetskoho iazyka) [The main stages of cognitive-semantic analysis of speech-visualization (based on the material of modern German)]. Kharkiv, Bulletin of Kharkiv National University named after V. N. Karazin, 2007, № 774, № 53, pp. 64–66. [in Ukrainian].
11. Kozlovs'kyj V. V. Interpretatsiia rechennia z kon'iunktyvom: strukturno-semantychnyj, prahmatychnyj, kohnityvnyj, linhvokul'turnyj aspekty [Interpretation of a sentence with a conjunctive: structural-semantic, pragmatic, cognitive, linguistic and cultural aspects]. Odesa, Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Philology, 2019, № 39, Vol. 2. pp. 34–38. [in Ukrainian].
12. Pohepcov G. G. Pragmaticheskij aspekt izuchenija predlozhenija (k postroeniju teorii pragmaticheskogo sintaksisa) [The pragmatic aspect of the study of a sentence (to the construction of a theory of pragmatic syntax)]. Foreign languages at school, 1975, № 6. pp. 15–25. [in Russian].
13. Prihod'ko A. N. Koncepty i konceptosfery [Concepts and concept spheres]. Dnepropetrovsk, 2013, 307 p. [in Russian].
14. Serl Dzh. R. Chto takoe rechevoj akt? [What is a speech act?] New in foreign linguistics. Moscow, 1986, № 17, pp. 277–316. [in Russian].
15. Susov I. P. Lingvisticheskaja pragmatika [Linguistic pragmatics]. Vinnitsa, 2009, 272 p. [in Russian].
16. Jazykovaja dejatel'nost' v aspekte lingvisticheskoi pragmatiki [Language activity in the aspect of linguistic pragmatics]. Moscow, 1984, pp. 5–25. [in Russian].